

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 9

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Київ 2003

УДК 332.14+336.65+658.14(477)

ББК 65.9(4УКР)29-2я43

М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Титова Н. А., д-р екон. наук, проф., Куценко В. І., д-р екон. наук, проф., Осокіна В. В., канд. екон. наук, проф., Онищенко В. П., д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Коломінський Н. Л., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бурлачук Л. Ф., д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., Ручка А. О., д-р філос. наук, проф., Шкляр Л. Є., д-р політ. наук, проф., Пилипенко В. Є., д-р соціол. наук, проф., Танченко В. В., д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бебик В. М., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Скрипнюк О. В., д-р юрид. наук, проф., Калюжний Р. А., д-р юрид. наук, проф., Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., Гавський Б. А., д-р філос. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Воротіна Л. І., д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 03.07.03)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 9: Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України. — 2003. — 164 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-367-1

У пропонований збірник увійшов найцікавіший матеріал Міжнародної науково-практичної конференції “Проблеми і перспективи розвитку фінансової системи України” (20 листопада 2002 р.), поділений на три тематичні розділи: основні завдання державної фінансової політики і проблеми розвитку державних фінансів України; удосконалення діяльності фінансових інституцій (банків, інвестиційних фондів, страхових компаній); перспективи розвитку фінансів підприємств як базового сектору фінансової системи.

Для вчених і практиків, аспірантів і студентів, для всіх, кого цікавлять питання сучасного розвитку фінансової системи.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+65.9(4УКР)261я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 966-608-367-1

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2003

ЗМІСТ

Вступ	5	Г. В. Кучер Ефективність державного запозичення в контексті ринкової трансформації економіки України	45
Розділ 1 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	6	Л. М. Калашнікова Регіональні фінанси: сутність, зміст і оцінка (методологічний аспект)	48
А. А. Максютя Проблеми застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі України	6	В. М. Шиленко Особливості формування доходів бюджету в кон- тексті Бюджетного кодексу України	51
В. П. Колосова Шляхи підвищення ефективності міжнародного кредитування реального сектору економіки України	9	С. В. Кукарцева Фінансовий механізм забезпечення комплексності промислового розвитку регіону	55
А. І. Козлова Основні тенденції формування інвестиційного потенціалу в Україні	12	В. В. Пилипів Основи формування фінансових відносин регіонів і центру	58
В. Л. Осецький, Л. В. Колобова Фінансова система та її роль у трансформації заощаджень в інвестиції	16	М. А. Корж Міжнародні угоди про уникнення подвійного оподаткування як засіб підвищення інвестиційної привабливості економіки України	61
Я. В. Литвиненко Податкове регулювання як складова загальної системи фінансового регулювання в Україні	19	В. Г. Федоренко, Н. В. Райковська, М. Ю. Євчинець, Е. Ф. Якушев Бюджетно-податкова політика як фактор стимулювання економічного зростання	64
М. В. Грідчина Удосконалення системи соціального страхування в Україні	21	Розділ 2 УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ (БАНКІВ, ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ, СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ)	68
М. Ф. Базась Вплив бюджетних позик на сучасну фінансову систему України	24	О. О. Довженко, В. Б. Пасько Інституціональні проблеми розвитку фондового ринку України	68
Л. М. Бабич Фінансові інструменти сучасної бюджетної політики	26	О. Л. Завада Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України і шляхи їх розв'язання	71
Г. І. Філіна, Н. І. Коломійченко Іноземні інвестиції та економічна безпека України	30	О. М. Покойова, Н. М. Сушко Основні етапи і принципи побудови кадрової політики в установах фінансових посередників	74
О. М. Сергієнко Фінансові аспекти державного регулювання економіки України: стан, проблеми, перспективи	33	О. М. Покойова, І. А. Аванесова Особливості регулювання кредитної діяльності Федеральної резервної системи	77
В. Н. Тисуніова Механізм государственной поддержки инвестиционного процесса	36	Н. В. Циганова Проблеми формування міжбанківських об'єднань	80
О. Браславець Податкова політика та захист інтересів платників податків	40		

*Я. В. ЛИТВИНЕНКО, канд. екон. наук, проф.
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 19–20

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та напрямку її розвитку, однією з головних функцій є регулювання. В умовах ринкової економіки та перехідного періоду до неї основними стають економіко-фінансові методи, до яких належить і оподаткування. Воно являє собою комплекс практичних дій з розробки загальної структури доходної частини бюджетів різних рівнів і здійснюється з метою досягнення оптимальної системи оподаткування в державі [1–3].

На державному рівні під податковим регулюванням розуміють якісні зміни податкової політики країни та вироблення таких податкових дій, які дозволяють досягти повноти та своєчасності сплати податкових платежів. На рівні підприємства податкове регулювання полягає у визначенні таких дій підприємства по сплаті податкових платежів, що дають можливість оптимізувати їх розмір за умови дотримання чинного законодавства, а також прийняття рішень, пов'язаних зі зменшенням їх сплати.

Податкове регулювання має особливості, які відрізняють його від регулювання господарської діяльності. Так, головною вимогою для нього є виваженість його проведення та велика мобільність. Воно здійснюється на підставі різних заходів оперативного втручання в хід регулювання податкових зобов'язань суб'єктів господарської діяльності, причому переважно економічними методами. Податкове регулювання є найвагомішою складовою загальної системи правовідносин. Це пов'язане з тим, що воно стикається з інтересами не тільки платників податків, а й з інтересами різного рівня управління державою (наприклад, при визначенні кінцевих ставок оподаткування за місцевими податковими платежами, повноважень при їх стягненні та розподілі тощо).

Завдання, мета та зміст податкового регулювання визначаються регулюючою функцією податків, тобто цей процес є об'єктивно необхідним і від нього залежить економічне становище як держави, так і підприємства. Крім того, воно дає можливість зменшити розбіжності між регулюючою та фіскальною функцією податків. Неабияке значення мають методи, якими здійснюється податкове регулювання і які залежать від різних чинників — від видів податкового платежу, суб'єкта оподаткування, економічної спрямованості дій держави та ін.

Всі методи податкового регулювання можливо згрупувати по двох напрямках:

- надання пільг по податкових платежах;
- застосування різних штрафних санкцій.

Необхідність використання цих напрямів пояснюється динамічністю процесів відтворення. Якщо в державі склалася економічна ситуація, коли чинне законодавство дуже нестабільне, деякі податкові закони приймаються на досить короткий термін, а до законодавчої бази постійно вносяться зміни та доповнення, тобто значення податкового регулювання підвищується.

Надання пільг по податкових платежах є найбільш поширеним методом податкового регулювання, який застосовується практично в усіх країнах світу. Але серед економістів, фахівців і вчених різних теоретичних напрямів не існує єдиної точки зору. З одного боку, практично всі вони зазначають, що податкова пільга зменшує податковий тягар на платника податку. З іншого боку, окремі фахівці, переважно державні діячі, заперечують їх запровадження, тому що, на їхній погляд, у підприємства виникає можливість взагалі не сплачувати податки. Тому в цьому питанні

важливою проблемою є обґрунтованість надання пільг.

Щодо надання податкових пільг у різних країнах світу виходять з таких основних принципів, як рівномірність надання пільг, необов'язковість застосування, вільний характер надання, цільова спрямованість, економічність. Але при цьому головним є те, що їх надання не повинно негативно впливати на розмір державного і місцевого бюджетів і соціальну політику держави.

Надання пільг визначається різними чинниками, передусім такими: джерело отримання податкового платежу та розмір об'єкта оподаткування, форма власності, організаційно-правова форма підприємства, розмір дефіциту державного або місцевого бюджетів, пріоритети розвитку економіки держави чи району тощо.

Податкові пільги важливі при стимулюванні розвитку окремих напрямів діяльності, окремих регіонів і підприємств. У світовій практиці найбільшого поширення набули такі методи пільгового оподаткування:

- зниження ставок оподаткування на досить тривалий термін діяльності підприємства (наприклад, у США знижується ставка податку на прибуток, якщо підприємство виробляє абсолютно нову продукцію, яка не має аналогів у світі);
- надання підприємству податкового кредиту, причому це стосується різних податкових платежів, і головною метою при цьому є підвищення ефективності діяльності платників податків;
- визначення неоподаткованого мінімуму доходів стосовно не тільки фізичних осіб при визначенні та розрахунку податку на прибуток, а й юридичних осіб при сплаті різних податкових платежів (ПДВ, на доходи, на прибуток та ін.);
- повне звільнення від податкових платежів. Ця пільга застосовується для окремих підприємств, як правило, державної форми власності або тих, виробництво продукції яких має стратегічне значення;
- податкова пільга окремим підприємствам. Такі пільги здебільшого надаються підприємствам малого та середнього бізнесу для їх підтримки та стимулювання подальшого розвитку;
- при здійсненні окремих господарських операцій. Практично в усіх країнах світу звільняється від більшості податкових платежів експорт продукції за кордон. Це робиться з метою стимулювання розвитку зовнішньої торгівлі та надходжень валютних коштів у країну;
- при реалізації окремих видів товарів. Такі пільги надаються для вироблення товарів за державним замовленням, переважно для під-

приємств сільського господарства, літакобудування, виконання різних науково-дослідних робіт;

- при проведенні різних фінансових операцій, таких як благодійні відрахування, підтримка лікарень, відрахування в різні фонди релігійних організацій. У більшості країн такі кошти взагалі не підлягають оподаткуванню;
- пільги по окремих видах витрат. Це стосується оподаткування грошових коштів, які сплачуються в різні соціальні фонди (пенсійний, соціального страхування, безробітних тощо).

Іншим напрямом податкового регулювання є відповідальність за порушення чинного податкового законодавства. Для таких порушників податкових платежів законодавствами різних країн світу передбачені штрафні санкції: пеня, штраф, дорухування несплаченої суми податкового платежу, застосування підвищеної податкової ставки на цю суму, арешт майна або самого платника та ін. Причому в більшості країн ці штрафні санкції носять досить жорсткий характер, а порушеннями можуть вважатись не тільки неповна сплата податкового платежу, а й затримка з надання звітності за окремим податковим платежем до відповідного державного органу. Деякі країни, щоб уникнути проблем несплати податкового платежу або якогось іншого порушення, укладають двосторонні міжурядові угоди.

Загалом ефективність податкового регулювання, що застосовується в державі, залежить від співвідношення між його головними напрямками. Але більша ефективність досягається тоді, коли в державі переваги надаються пільговому оподаткуванню.

Податкове регулювання значною мірою залежить від відносин, що склалися між різними суб'єктами — державою, підприємствами, громадянами. Це пов'язане з тим, що деякі податкові платежі сплачуються з майна платника, із землі, яка йому належить, а також доходів з цієї власності.

При визначенні методів податкового регулювання потрібен розрахунок його соціальних наслідків. Прогнозування результатів податкового регулювання дає можливість державним органам прийняти більш обґрунтоване управлінське рішення і вийти на побудову раціональнішої податкової системи, а також своєчасно вносити необхідні корективи.

Література

1. Караваева И. В. Налоговое регулирование рыночной экономики. — М.: ЮНИТИ, 2000. — 215 с.
2. Сомов Р. Г. Общая теория налогов и налогообложения. — М., 2000. — 176 с.
3. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 429 с.